

Сергєєва Наталія,
аспірантка
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
видавництво «Генеза»,
Київ, Україна

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Теоретичні аспекти проблеми розвитку пізнавальної активності молодших школярів з порушенням слуху. У Законі України «Про освіту», Державних стандартах базової початкової та середньої загальної освіти, а також «Змінах до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» (2017, №30, ст. 322) детально розкрито новації, закладені реформою НУШ, визначено завдання, основними з яких є: розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків, здібностей та можливостей, формування ціннісних орієнтацій, задоволення інтересів та потреб зростаючої особистості, виховання потреб до самостійного пізнання світу, вироблення умінь творчого застосування здобутих знань у практичній діяльності. У зв'язку з цим, розвиток пізнавальної активності особистості дитини є важливою умовою, необхідною для досягнення позитивних результатів навчання і виховання.

Важливість пошуку необхідної мотивації до навчання стає однією з основних проблем для вчительської громади. Тому особливої актуальності сьогодні набувають завдання розроблення ефективних форм, методів та засобів навчання і виховання, які б забезпечували інтенсивний розвиток дітей на основі їхніх інтересів та актуалізації їхніх пізнавальних потреб.

Проблема пізнавальної активності особистості постає у центрі уваги багатьох вчених, як загальної педагогіки, так і спеціальної. У дослідженнях науковців розкривається сутність понять «навчальна активність», «пізнавальна активність» (Н. Редьковець, І. Харламов, Т. Шамова), аналізуються особливості формування пізнавальної активності та пізнавальних інтересів на різних етапах розвитку особистості (Н. Бібік, Д. Богоявленський, О. Киричук,

О. Скрипченко); розкривається значення проблемного навчання у розвитку пізнавальної мотивації учнів (О. Матюшкін); обґрунтовуються особливості організації самостійної роботи в процесі навчально-пізнавальної діяльності (М. Данилов, О. Сауліна). Питання активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи детально розглядали М. Богданович, В. Паламарчук, О. Савченко, О. Скрипченко, М. Стельмахович та інші. Основи вирішення проблеми навчання та розвитку учнів з порушеннями слуху закладено у працях відомих вчених: Л. Борщевської, В. Жук, В. Засенка, Н. Засенко, С. Кульбіді, С. Литовченко, К. Луцько, Е. Пуцина, О. Таранченко, Л. Фомічової та інших.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив розглянути ключове поняття з позиції різних авторів (Таблиця 1).

Таблиця 1. Визначення поняття «пізнавальна активність»

<i>Визначення пізнавальної активності</i>	<i>Автори</i>
«Цінне особистісне утворення, що виражає ставлення людини до діяльності»	Г. Щукіна
«В основі розвитку пізнавальної активності лежить подолання дитиною протиріч між постійно зростаючими пізнавальними потребами і можливостями їх задоволення»	В. Ільїн
«Стан, що проявляється у відношенні дитини до предмету і процесу діяльності»	Т. Шамова
«Природне прагнення людини до пізнання, характеристика діяльності, її інтенсивність та інтегральне особистісне утворення»	Т. Зубкова

Рівні сформованості пізнавальної активності. З поняттям «пізнавальна активність» тісно пов'язано поняття «навчальна активність», що характеризує ступінь входження учня в предмет його діяльності: готовність виконувати навчальні завдання, намагання виконувати діяльність самостійно, свідоме виконання завдань, систематичність навчання, прагнення підвищити свій освітній рівень.

Діагностика рівнів сформованості пізнавальної активності у молодших

школярів потребує обґрунтування її змістової структури, у якій умовно можна виділили три компоненти: емоційно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний.

Емоційно-мотиваційний компонент пізнавальної активності включає позитивне ставлення до школи, вчителів, учнів; сформованість пізнавальних інтересів, почуття обов'язку та відповідальності, потреби в розумовій діяльності, прагнення здобути нові знання, уміння і навички, застосувати і вдосконалити свої потенційні можливості, інтелектуальні здібності.

Розвиток мотивів у молодшому шкільному віці психологи (Л. Божович, Д. Ельконін) пов'язують з трьома основними процесами, що відбуваються у мотиваційній сфері в цей період: розширення сфери опосередкованих мотивів; співвідкорення (ієрархізація) мотивів спочатку стосовно інших, а потім і самих себе, що є передумовою усвідомленого ставлення дитини до своїх обов'язків; усвідомлення власних прагнень, бажань, які дитина сприймає як такі, що належать їй і характеризують її як особистість. Опосередкування, ієрархія й усвідомлення мотивів призводять до підвищення стійкості поведінки та появи такої її якості як довільна організація. Дані досліджень Л. Божович, М. Гінзбург, М. Матюхіної, Т. Матіс свідчать, що перше місце в ієрархії найбільш усвідомлюваних мотивів займають широкі соціальні мотиви (самоствердження, самовдосконалення). На другому місці – вузькоособисті мотиви (благополуччя, престиж), серед яких перемагає мотив: хочу отримувати хороші оцінки. Третє місце займають пізнавальні мотиви, пов'язані з інтересом до процесу і змісту навчання. Четверте місце за негативними мотивами, серед яких домінуючим є: не хочу отримувати негативну оцінку.

Важливими для формування пізнавальної активності є пізнавальні мотиви, властиві дітям молодшого шкільного віку. Вони ще досить нестійкі, ситуативні. Проявляючись в інтересі, вони можуть бути самостійними мотивами дій дитини, що скеровують її поведінку. На думку І. Беха, пізнавальні мотиви сприяють формуванню позитивної і подоланню негативної мотивації особистості. Динаміка розвитку пізнавальних мотивів полягає у тому, що діти цього віку від інтересу до окремих подій, фактів, явищ переходять до інтересу до закономірностей, принципів, зв'язків, встановленню причинних залежностей. У виникненні й формуванні пізнавальних інтересів молодших

школярів важливим є ефект новизни, який стимулює безпосередню увагу та інтерес учнів. Таким чином, новизна та емоційна привабливість змісту матеріалу, поступовість в оволодінні вміннями і навичками, подоланні труднощів, постановці й розв'язанні пізнавальних завдань сприяють становленню пізнавальної активності. При цьому, радість активного пізнання, самостійного відкриття ще невідомого породжує більш глибокі та значущі для особистості спонукання, ніж отримання інформації, переданої іншими.

Теоретичні основи застосування інтерактивних методів навчання. Нині актуальним орієнтиром освіти є не лише здобуття конкретної інформації, але і розвиток особистості школяра, його креативних здібностей. Проблема педагогів на сьогоднішньому етапі формування школи стоїть у створенні умов для розвитку оригінального потенціалу кожної дитини. Головним завданням постає не лише дати найбільший обсяг інформації, а вмотивувати загальнокультурний, особистісний, пізнавальний поштовх в засвоєнні матеріалу. Постає питання щодо необхідності створення таких умов навчання, які б, в першу чергу, сприяли наявності у учнів нових результатів своєї праці не для заучування, а для вдалого застосування на практиці в майбутньому. В цьому випадку спрямованість на інтерактивні методи навчання сприяє оволодінню знаннями, формуванню творчої особистості учня, який здатний до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної роботи, переходу від формального здійснення поставлених завдань до пізнавальної активності з формуванням особистої думки при вирішенні призначених проблемних питань і завдань.

Інтерактивні методи дозволяють:

1. моделювати реальні справжні обставини і проблеми для спільного вирішення;
2. сприяти формуванню знань і умінь, вироблення спільних цінностей;
3. будувати атмосферу співробітництва, нетворкінгу;
4. засвоювати зміст навчання не тільки через інформацію, але також через почуття і вчинки.

Отже, при організації взаємодії всіх учнів, учитель виступає не тільки в ролі організатора процесу навчання, а й стає лідером класу, консультантом. Актуальне значення цієї теми полягає в тому, що інформаційні компетенції

того, хто навчається в більшій мірі визначають його ступінь освіти. Ми живемо у час, коли відбувається перехід людської цивілізації до нового якісного стану («постіндустріальна» або «інформаційна» культура замінює «індустріальну»). Кожен етап розвитку суспільства має свою форму і зміст процесу навчання нових поколінь, передачі їм накопичених інформації, знань і традицій. Сьогодні особливе місце займає використання інтерактивних методів навчання, а також комп'ютеризація навчання.

Сьогоднішній учитель, незалежно від того, яку дисципліну або навчальний предмет він викладає, зобов'язаний мати у своєму розпорядженні потрібний «арсенал» інтерактивних методів навчання і вміти застосовувати їх в освітньому процесі. Актуальність зазначеного визначається не лише соціальним замовленням, а й слугує самовизначенням і самовираженням учителя в умовах сучасного інформаційного суспільства.

В останні роки в методології викладання суспільних наук намітилася тенденція до переходу від комунікативного підходу до його різновиду – інтерактивного методу, який був запропонований західними методистами.

Особливої значущості означені підходи та методи набувають у контексті навчання учнів з особливими освітніми потребами, серед яких значний відсоток складають діти з порушеннями слуху. Зважаючи на зазначене виникає необхідність вивчення специфіки та обґрунтування технології інтерактивного навчання цієї категорії учнів, зокрема і з огляду на їхні особливі потреби у комунікації.

Список літературних джерел:

1. Мельничук А. Гра як засіб адаптації першокласників до шкільного життя . Початкова освіта. Методичний порадник. 2006. №20. Випуск 5. 5-7.
2. Мойсеюк Н. Педагогіка. Навч. посібник 3-тє видання, доповнене. К., 2001. 608 с.
3. Ткачук Т. Радість пізнання. Дошкільне виховання. 2002. №9. 10-11.
4. Харламов И. Педагогика: Учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Высшая школа, 1990. 576 с..
5. Освіта дітей з порушеннями слуху: сучасні тенденції та технології: навч.-метод. посіб. К. : Вид ФОП Симоненко О.І., 2018. 250 с.